

8. «Αλλά αυτό σημαίνει ότι έχω το δικαίωμα να κάνω διάλλειμα, έτσι δεν είναι;» - Τα δικαιώματα του παιδιού στην τάξη

Η εκπαιδευτικός, Sadina Siercic έχει προετοιμάσει την τάξη προσεκτικά. Τα παιδιά κάθονται σε ομάδες. Τα θρανία τους χρησιμεύουν ως τραπέζια για τις ομάδες, και πάνω τους βρίσκονται μικρές κάρτες. Σε ένα τραπέζι, υπάρχουν τα κουνέλια, σε ένα άλλο οι αρκούδες, και οι τίγρεις κάθονται γύρω από το τρίτο. Γεμάτο ενθουσιασμό, ένα κουνέλι ανοίγει τον φάκελο στο τραπέζι του. Η εκπαιδευτικός ζητάει από το οχτάχρονο να διαβάσει δυνατά.

Το κουνέλι διαβάζει, «Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στο καλύτερο δυνατό επίπεδο υγείας», και κάθεται ξανά κάτω. «Υπάρχει και ένας αριθμός», λέει η εκπαιδευτικός. «Δεν κάνουμε αριθμητική, αλλά ο αριθμός είναι σημαντικός!» Υπάκουα το κουνέλι στέκεται στα πίσω πόδια του ξανά και διαβάζει, «Άρθρο 24». Η εκπαιδευτικός είναι ευχαριστημένη. Το κουνέλι μπορεί να έρθει στον πίνακα μπροστά από την τάξη. Το Άρθρο 24 παρουσιάζεται σε ένα κομμάτι από χρωματιστό χαρτί στο σχήμα ενός μπαλονιού. Μπορεί να στερεωθεί στον πίνακα.

Στον πίνακα, υπάρχει χώρος για πολλά μπαλόνια. Μαζί, τα μπαλόνια θα μεταφέρουν ένα καλάθι με τις λέξεις «Δικαιώματα του Παιδιού» γραμμένες πάνω του. Η εκπαιδευτικός, το ίδιο χαρούμενη με το μικρό κουνέλι, λέει στα παιδιά «Αυτό είναι ένα δικαίωμα που έχετε». Και συνεχίζει, «Σε όλους τους φακέλους υπάρχουν πολλά περισσότερα δικαιώματα. Κάθε δικαίωμα είναι ένα μπαλόνι». Τα παιδιά έχουν καταλάβει. Τώρα πολλά χέρια είναι σηκωμένα. Είναι όλοι πρόθυμοι να ανοίξουν έναν φάκελο, να διαβάσουν και να έρθουν μπροστά, να στερεώσουν το μπαλόνι στον πίνακα για να κάνουν το καλάθι να πετάξει και να επιβραβευτούν.

Αυτό συνεχίζεται για τα επόμενα σαράντα-πέντε λεπτά. Τώρα είναι η σειρά μιας αρκούδας. Μιας νεαρής θηλυκής αρκούδας, για να είμαστε ακριβείς. Έχει τραβήξει το Άρθρο 30. Διαβάζει, «Παιδιά που ανήκουν σε μειονότητες έχουν το δικαίωμα να απολαμβάνουν τη δική τους κουλτούρα, να ασκούν τη δική τους θρησκεία και να χρησιμοποιούν τη δική τους γλώσσα». Και από το επόμενο τραπέζι, μια τίγρης προσθέτει, «Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα στην ανάπτυση και τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με παιχνίδια και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή. Άρθρο 31.»

Οι μαθητές της τρίτης τάξης έχουν χαρούμενη, ενθουσιώδη και ενεργητική διάθεση. Υπάρχει πολύ κίνηση και ψίθυροι, και ο καθένας θέλει να ακουστεί.

Αποτελεί αυτό καλή διδασκαλία; Ένα καλό μάθημα στα δικαιώματα του παιδιού; Πόσο σχετικό είναι αυτό το μάθημα με τους μαθητές που το παρακολουθούν; Πώς αναπτύσσονται οι ικανότητές τους;

Ίσως να πρέπει να αναφέρω πως παρακολούθησα αυτό το μάθημα στη Goražade, την άνοιξη του 1998. Η Goražade είναι μια πόλη στην Ανατολική Βοσνία, η οποία είχε αποκοπεί από τον υπόλοιπο κόσμο, και είχε απομονωθεί και σχεδόν ξεχαστεί κατά τη διάρκεια του πολέμου. Είχε, σχεδόν, την ίδια “τύχη”, της εθνοκάθαρσης, όπως η Srebrenica. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, και δεδομένου ότι το μάθημα αυτό έγινε λίγα χρόνια μετά την ειρηνευτική συμφωνία του Ντεΐτον, το να δει κανείς ζητήματα, όπως η ελευθερία της θρησκευτικής πίστης και η προστασία των μειονοτήτων να αναφέρονται στο σχολείο στην Goražade, ήταν μια συναρπαστική εμπειρία και καθόλου εύκολη υπόθεση για τους μαθητές και τους/τις εκπαιδευτικούς.

Ας δούμε μια ακόμη λεπτομέρεια από αυτό το μάθημα. Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, η εκπαιδευτικός ρωτάει τους μαθητές της τι έμαθαν. Ένα έξυπνο κορίτσι - κουνέλι σηκώνει το χέρι και παρατηρεί: «Τώρα ξέρω ότι υπάρχει αυτό το Άρθρο 31, που λέει ότι έχω δικαίωμα στην ανάπτυση και αναψυχή. Αυτό σημαίνει ότι τώρα έχω το δικαίωμα να κάνω ένα διάλειμμα, έτσι δεν είναι; Λοιπόν, τώρα είμαι κουρασμένη και χρειάζομαι ένα διάλειμμα!». Ολόκληρη η τάξη αρχίζει να γελάει. Η εκπαιδευτικός γελάει αρχικά μαζί τους, και μετά κοιτάει σκεπτικά την τάξη.

Τι συνέβη; Ποια είναι η συνέχεια; Η εκπαιδευτικός βρέθηκε αντιμέτωπη με μια μεγάλη δυσκολία. Η μαθήτρια δεν είχε μόνο μάθημα της, αλλά έκανε, επίσης, μια ενδιαφέρουσα προσπάθεια να το εφαρμόσει σε μια καθημερινή της κατάσταση. Δεν μπορούσα να διαβάσω τις σκέψεις της

εκπαιδευτικού, αλλά μπορούσα να μαντέψω πόσο δύσκολη πρέπει να ήταν αυτή η κατάσταση γι' αυτήν. Επίσης, με έκανε να αναστοχαστώ πάνω στο εξής: προορίζεται η Σύμβαση, που έχει σχεδιαστεί ως ένα νομικό όργανο, να χρησιμοποιείται με αυτό τον τρόπο; Θα πρέπει να είναι δυνατό – όπως άλλωστε είναι ακολουθώντας το κονστρουκτιβιστικό πρότυπο – κάθε άτομο να είναι σε θέση να κατασκευάσει τη δική του ερμηνεία για αυτήν; Τι θα γίνει στην τάξη αν αυτό επιτρέπεται να συμβεί;

Εκείνη τη στιγμή, η Sadina Siercic, η εκπαιδευτικός της τρίτης τάξης από την Ανατολική Βοσνία, δεν είχε τον χρόνο να προβληματιστεί πάνω σε πολύπλοκα νομικά ή κοινωνικά ζητήματα. Είχε εισαγάγει μια νέα έννοια στην τάξη, και ήξερε ότι είχε φτάσει μια σημαντική στιγμή: ότι τώρα θα καθόριζε ένα ορόσημο για την τάξη της. Θα αποφάσιζε κατά πόσον τα δικαιώματα του παιδιού θα παρέμεναν ένα χαρούμενο μάθημα με μπαλόνια - χωρίς να έχουν άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινότητα - ή αν εδώ, στην Ανατολική Βοσνία, σε αυτό το ανοιξιάτικο πρωινό μάθημα στα τέλη της δεκαετίας του 1990, θα συνέβαινε κάτι που όλοι επιθυμούσαμε: μια πραγματική εξέταση και εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού! Η Sadina Siercic αντέδρασε με τον ακόλουθο τρόπο: κοίταξε την τάξη και, στη συνέχεια, στράφηκε προς το κορίτσι, και είπε: «Ναι, έχεις δίκιο. Ναι, το άρθρο 31 υπάρχει και εγγυάται σε εσένα και τα άλλα παιδιά ξεκούραση και αναψυχή. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να σκεφτώ πολύ προσεκτικά για το πόση εργασία για το σπίτι δίνω σε εσένα και τους άλλους. Θα πρέπει να σκεφτώ αν είναι δίκαιο για τους μαθητές που τελειώνουν την εργασία τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος να μην έχουν τίποτα για το σπίτι, και αν εκείνοι που εργάζονται πιο αργά, και ίσως πιο προσεκτικά κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, να πρέπει να πάρουν για το σπίτι περισσότερη εργασία, και ως εκ τούτου να έχουν λιγότερο χρόνο να ξεκουραστούν και να χαλαρώσουν. Ναι, θα πρέπει να σκεφτώ αυτά τα πράγματα, γιατί ξέρω για το Άρθρο 31». Ωστόσο, η Sadina Siercic δεν είχε ακόμη τελειώσει. Συνέχισε: «Θέλω να σου πω και κάτι άλλο. Ξέρεις, επίσης, για το Άρθρο 28. Αυτό το άρθρο εγγυάται τα δικαιώματα σου στην εκπαίδευση. Για σένα και τους φίλους σου, αυτό σημαίνει ότι μέχρι το διάλειμμα, είναι ώρα εκπαίδευσης!»

Η τάξη ήταν ήσυχη. Οι μαθητές δεν ήταν πολύ ικανοποιημένοι με αυτή την απάντηση. Τι είχε συμβεί λοιπόν; Ένα οχτάχρονο κορίτσι είχε προσπαθήσει να καταλάβει μια διεθνώς έγκυρη σύμβαση, επικυρωμένη από τη χώρα της και ενσωματωμένη στον νόμο του κράτους. Άλλα περισσότερο από αυτό, είχε προσπαθήσει να συνδέσει τη Σύμβαση με την καθημερινή ζωή και εμπειρία της και, ακόμη περισσότερο, να την εφαρμόσει. Είχε προσπαθήσει να την ερμηνεύσει και να την εφαρμόσει στη σωστή πλευρά της ζωής της - καθώς το σχολείο είναι ακριβώς το μέρος όπου ένα παιδί μπορεί να έρθει σε άμεση επαφή με το κράτος. Αυτό είναι το μέρος στο οποίο αποφασίζεται το πώς το κράτος αντιμετωπίζει το παιδί, και το πώς το παιδί αντιμετωπίζει το κράτος.

Και η εκπαιδευτικός; Αυτή η εκπαιδευτικός αντιμετώπισε την μαθήτριά της στο ίδιο επίπεδο. Επέτρεψε αυτό που ονομάζουμε "ενδυνάμωση", ενώ την ίδια στιγμή προσπάθησε να αντιδράσει κατάλληλα. Η Sadina Siercic από τη Goražade, μαζί με τους μαθητές της, είχε αρχίσει να χαράζει μια νέα πορεία. Είχε δείξει - με έναν τρόπο περισσότερο ή λιγότερο κατανοητό για ένα οχτάχρονο - ότι στο πλαίσιο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού υπάρχουν άρθρα ανταγωνιστικά μεταξύ τους. Άρθρα που, ενώ δεν αναιρούν το ένα το άλλο, πρέπει να γίνουν κατανοητά ως αλληλεξαρτώμενα. Σε κάθε περίπτωση: στην τάξη αυτή, εκείνο το συγκεκριμένο πρωί, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είχε χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο – όχι, όμως, ως ένα εργαλείο που πρέπει να γίνει απλώς γνωστό, αλλά ως κάτι που πρέπει να αποτελέσει ένα εφαρμόσιμο σύστημα αξιών Ικανό να βοηθά τα άτομα να αξιολογούν τις δράσεις τους μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.

